

Міністерство освіти і науки України
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Факультет соціальної та психологічної освіти
Кафедра педагогіки та освітнього менеджменту

Одюшина-Решетюк Вікторія В'ячеславівна

**ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ
КУЛЬТУРИ ДОЗВІЛЛЯ У ПОЗААУДИТОРНІЙ ВИХОВНІЙ РОБОТІ**

Спеціальність: 011 Освітні, педагогічні науки

РЕФЕРАТ

магістерської роботи
за освітньо-науковою програмою
Освітні, педагогічні науки (Педагогіка вищої школи)

Умань – 2022

Магістерською роботою є рукопис.

Роботу виконано в Уманському державному педагогічному університеті
імені Павла Тичини.

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК: доктор педагогічних наук, професор
Коберник Олександр Миколайович

РЕЦЕНЗЕНТ: доктор педагогічних наук, професор
Білецька Ірина Олександрівна

Захист відбудеться 18 травня 2022 року о 9 годині на засіданні ЕК кафедри
педагогіки та освітнього менеджменту.

З роботою можна ознайомитись на кафедрі педагогіки та освітнього
менеджменту, за адресою: 20308, м. Умань вул. Садова, 28, ауд. № 316.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ДОЗВІЛЛЯ У СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ	
1.1. Сутність понять «дозвілля та дозвіллева діяльність».....	9
1.2. Особливості дозвіллевої діяльності студентів педагогічного коледжу	25
1.3. Змістова характеристика культури дозвілля студентів	32
РОЗДІЛ 2. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ДОЗВІЛЛЯ У СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ	
2.1. Діагностика організації дозвілля студентів та сформованості у них культури дозвілля.....	43
2.2. Обґрунтування шляхів удосконалення процесу формування культури дозвілля у студентів педагогічного коледжу	52
2.3. Аналіз результатів педагогічного дослідження.....	73
ВИСНОВКИ	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	80

ВСТУП

Соціальні зміни, що відбуваються в сучасному суспільстві – глобальні економічні перетворення, науково-технічний прогрес, впровадження цифрових технологій, відродження національних традицій, формування громадянських цінностей – висувають як пріоритетну проблему формування нового покоління громадян, які характеризуються творчою активністю, цілеспрямованістю, низкою життєвих компетентностей, здатних до плідної праці в різних сферах суспільного життя.

На часі формування сучасного культурного дозвілля громадян України, відродження, утвердження і подальшого розвитку національної системи культурно-дозвілєвої діяльності дітей і молоді та удосконалення відповідної професійної підготовки педагогічних працівників. Це зумовлено тим, що в умовах нової соціально-економічної та культурної політики нашої держави має бути науково обґрунтована система організації культурно-дозвілєвої діяльності, що охоплює сферу вільного часу дітей та молоді, покликана не тільки врахувати їхні природні здібності, а й створити сприятливі умови для творчого розвитку та формування повноцінної особистості громадянина України, відтворити його національний характер, спосіб мислення та світогляд.

Реформування і розвиток освіти в Україні передбачає підвищення вимог до виховної діяльності зі студентською молоддю, що знайшло відображення у Декларації «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні», в Законах України «Про освіту», «Про фахову передвищу освіту», Національній стратегії розвитку освіти України на 2012–2021 роки, Концепції національного виховання студентської молоді, Концепції розвитку педагогічної освіти і визначає стратегію формування творчої особистості майбутнього педагога, орієнтує освіту на створення умов для розвитку, самоствердження та самореалізації особистості протягом життя.

Фаховий передвищий заклад освіти – важлива ланка в переліку соціальних інститутів, де формують культуру майбутнього фахівця, виховують

громадянина, професіонала, фізично і духовно розвинену людину, здатну до різноманітних видів творчої діяльності. Формування культури особистості відбувається в контексті гуманізації фахової передвищої освіти, основна ідея якої міститься у відношенні до людини як до окремої неповторної особистості, яка неперервно й вільно розвивається. Зазначене підсилює актуальність і необхідність дослідження проблеми формування у студентів педагогічного коледжу культури дозвіллевої діяльності.

На сьогодні сфера дозвілля займає важливе місце у житті сучасної студентської молоді, яка є одним із важливих засобів формування особистості молодого фахівця, оскільки в його умовах найбільш сприятливо проходять рекреаційно-відтворюючі процеси, які знімають інтенсивні фізичні, інтелектуальні, психічні навантаження. Дозвілля приваблює студентів нерегламентованістю, самостійним вибором різних видів занять, можливістю поєднувати в ньому розважальні та розвиваючі види діяльності.

Однак організація дозвілля студентської молоді складна і суперечлива. Адже, маючи можливість вибирати заняття на дозвіллі за власним бажанням, молоді люди часто не готові до свідомого вибору видів діяльності, які сприяли б їх всебічному розвитку. З іншого боку, студенти сприймають дозвілля тільки як час розваг, оскільки його організація часто зводиться до окремих розважальних заходів. Формування творчої особистості студента в сфері дозвілля також гальмується низьким рівнем підготовки організаторів до означеного виду діяльності. Тому необхідно створити умови, які б формували у студентської молоді культуру дозвілля як важливого чинника їх всебічного розвитку, творчої самореалізації.

Узагальнення наукових джерел дозволяє констатувати, що різні аспекти виховання активно досліджуються в сучасній психолого-педагогічній науці (І. Бех, О. Вишневський, С. Карпенчук, О. Киричук, О. Коберник, Н. Ревнюк, Г. Пустовіт та ін.). Окремі аспекти організації виховної діяльності у закладах

вищої та фахової передвищої освіти набули висвітлення у роботах І. Драгомирова, В. Тинного, А. Розенберга, Ю. Сухарников, С. Яшник. Автори наголошують на необхідності внесення певних змін до його змісту та засобів реалізації, перегляд усталених підходів до педагогічної взаємодії у системі «викладач – студент», забезпечення особистісно зорієнтованого підходу у вихованні, впровадження інноваційних педагогічних технологій.

На сьогодні проблема дослідження вільного часу та удосконалення культури дозвілля стала об'єктом вивчення в соціології, педагогіці, культурно-освітній роботі. Науковий інтерес викликають дослідження вчених, виконаних у межах даної проблематики щодо: особливостей розвитку особистості у сфері вільного часу (М. Аріарський, В. Кірсанов, В. Піча, О. Сасихов, Ю. Стрельцов, В. Тріудін та ін.); сутності і специфіки дозвілля студентської молоді (Н. Путіловська, В. Ручкіна, Т. Сущенко, В. Терський, С. Ашмаков та ін.); організації нових форм культурно-дозвіллевої діяльності студентів (Д. Дондурей, Т. Дрідзе, О. Севан, В. Розін, С. Гончарук, О. Петровський та ін.).

Окремі науковці (С. Іконнікова, І. Мельников, Д. Половеня, Л. Пелех, О. Семашко, Б. Трегубов, К. Шульга) вивчали процес формування культури дозвіллевої діяльності учнівської та студентської молоді, визначили концептуальні засади вільного часу як чинника формування культури дозвілля майбутнього педагога.

Однак, слід зазначити, що проблема формування культури дозвілля у різних категорій населення, а особливо в студентської молоді, не набула належного вивчення, відсутній узагальнюючий аналіз сучасного стану дозвіллевої діяльності студентів, не висвітлені прогресивні форми і методи формування в них культури дозвілля.

Таким чином, враховуючи важливість даної проблеми, її недостатню розробленість в теорії та практиці виховної роботи в педагогічних закладах фахової передвищої освіти темою кваліфікаційної роботи обрано:

«Формування у студентів педагогічного коледжу культури дозвілля в позааудиторній виховній роботі».

Мета дослідження – на основі теоретичного аналізу досліджуваної проблеми визначити шляхи удосконалення процесу формування культури дозвілля в студентів педагогічного коледжу в позааудиторній виховній роботі.

Об'єктом дослідження є виховна діяльність у закладах фахової передвищої освіти.

Предмет дослідження – шляхи удосконалення процесу формування культури дозвілля в студентів педагогічних коледжів засобами позааудиторної виховної роботи.

Відповідно до мети дослідження визначені такі **завдання** дослідження:

1. З'ясувати сутність понять «дозвілля, культура дозвілля студентської молоді».
2. Розкрити особливості формування культури дозвілля у студентів педагогічного коледжу як майбутніх вчителів.
3. Встановити рівень сформованості культури дозвілля студентів педагогічного коледжу.
4. Обґрунтувати шляхи удосконалення процесу формування культури дозвілля у студентів педагогічних коледжів засобами позааудиторної виховної роботи.

Для розв'язання поставлених завдань використовувався комплекс **методів** дослідження: *теоретичні*: аналіз, порівняння та систематизація наукової літератури з проблеми дослідження; *емпіричні*: діагностичні – опитування (анкетування, бесіди із кураторами академічних груп, студентами, тестування), педагогічний експеримент (констатувальний та формувальний етапи).

Експериментальна база дослідження. Дослідження проводилось на базі Корсунь-Шевченківського фахового педагогічного коледжу Черкаської обласної

Ради. В експериментальній роботі взяли участь 78 студентів третього та четвертого курсів, 16 кураторів академічних груп.

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що в ньому розкрито сутність поняття культура дозвілля студентів педагогічного коледжу, визначено шляхи удосконалення процесу формування культури дозвілєвої діяльності студентів педагогічного коледжу: теоретико-методична підготовка кураторів академічних груп до розвитку культури дозвілля студентів; набуття студентами навичок раціонального використання вільного часу для дозвілля через його планування, спрямованість на самоосвіту, творчу діяльність; створення в коледжі сприятливого виховного середовища для творчої самореалізації студентів у різних видах дозвілєвої діяльності.

Практичне значення роботи полягає в тому, що матеріал роботи, методика діагностування сформованості у студентів культури дозвілля можуть бути використані кураторами академічних груп, керівниками закладів фахової передвищої освіти з метою удосконалення позааудиторної виховної роботи із студентською молоддю.

Апробація результатів роботи. Результати теоретичного аналізу проблеми та матеріали дослідження обговорювалися на засіданні проблемної групи, Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми підготовки майбутнього педагога: теорія, історія, практика» (м. Умань, 2021).

Публікації. Основні теоретичні положення й результати дослідження відображено у 1 публікації.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи 94 сторінки, із них основного тексту – 79 сторінок.

ВИСНОВКИ

Виконання кваліфікаційної роботи дає змогу зробити такі висновки:

1. Науковий аналіз філософської, соціологічної, психологічної, педагогічної та культурологічної літератури дав змогу розкрити сутність понять

«вільний час, дозвілля, дозвіллева діяльність, культура, культура дозвілля. Різноманітність визначень цих понять обумовлена не стільки протилежністю думок дослідників, скільки різними підходами та повнотою охоплення його характеристик. Приймаючи до уваги різні підходи, ми дотримуємося думки тих вчених, які під дозвіллевою діяльністю розуміють культуротворчий процес, що стимулює розвиток творчої індивідуальності, створює умови для виявлення та задоволення свободи вибору дозвіллевих потреб та інтересів і утвердження на цьому підґрунті системи цінностей особистості.

2. Вивчення сутності поняття «культура» в контексті різних підходів дозволяє розглядати її як багатогранне явище, що сприяє засвоєнню людиною певних культурних еталонів і норм, рушійною силою в процесі її соціалізації й особистісного зростання. Культура особистості є складна властивість особистості, що може виявлятися в різних сферах життєдіяльності: у духовному житті, праці, спілкуванні, мистецтві. Культура особистості як показник розвитку особистості формується через систему виховання. Складовою частиною культури особистості виступає культура дозвілля, як міра раціонального використання часу дозвілля, ціннісного ставлення до вибору видів дозвіллевих занять, що сприяють розвиткові особистості, реалізації її творчого потенціалу.

Формування культури дозвілля – це процес цілеспрямованого розвитку здібностей особистості до мотивованого та ефективного використання свого часу дозвілля. Формування культури дозвілля сприяє збільшенню отриманого задоволення від дозвіллевої діяльності через розширення можливостей, стимулювання творчого свідомого підходу та завдяки широкому полю для розкриття фізичного, інтелектуального, соціального і духовного потенціалу особистості.

3. Визначено наступні рівні сформованості культури дозвілля у студентів педагогічного коледжу: високий, достатній, середній і низький. Згідно з

результатами діагностичного обстеження на високому рівні мають культуру дозвілля лише 18 % студентів відділення початкової освіти (ПО) та 12 % студентів відділення технологічної освіти (ТО); достатньому – 24 %, середньому – 36 % (ПО) та 38 % (ТО). Низький рівень сформованості культури дозвілля було виявлено у 22 % студентів відділення початкової освіти та 25 % студентів відділення технологічної освіти.

4. На основі вивчення наукових джерел та результатів діагностування визначено шляхи удосконалення процесу формування культури дозвілля студентів педагогічних коледжів, а саме: теоретико-методична підготовка кураторів академічних груп до розвитку культури дозвілля студентів; набуття студентами навичок раціонального використання вільного часу для дозвілля через його планування, спрямованість на самоосвіту, творчу діяльність; створення в коледжі сприятливого виховного середовища для творчої самореалізації студентів у різних видах дозвілєвої діяльності, ефективність яких підтверджено підсумковими результатами формувального експерименту, у яких зафіксовано підвищення рівня сформованості культури дозвілля студентів в експериментальній групі, що позначилося на збільшенні частки респондентів з високим та достатнім рівнем за рахунок зменшення кількості студентів із середнім та низьким рівнем.

Так високий рівень на прикінцевому етапі дорівнював 28 %, що на 12 % перевищує результат у контрольній групі, за високим рівнем відповідно. За достатнім рівнем також є певна розбіжність показників обох груп у 2 % (28 % експериментальна група, 26 % контрольна група). Порівняння даних дослідницьких груп за середніми та низькими рівнями зазначає суттєве розмежування відсоткових розрахунків: середній рівень у експериментальній групі нижчий на 5 %, низький – на 9 %.

Узагальнюючи отримані результати було зроблено висновок, що впроваджені шляхи удосконалення процесу формування культури дозвілля студентів педагогічних коледжів є ефективними.